

Ääriliikkeet demokratian uhkana

KUUSANKOSKEN LUKIO/PARKKONEN

Hallitusmuotokysymys: monarkia vai tasavalta? Kpl 7

Hapuileva ulkopolitiikka: idässä vihollinen, Saksa kärsinyt tappion 1ms. – mikä on Suomen tie? Kpl 11 alku.

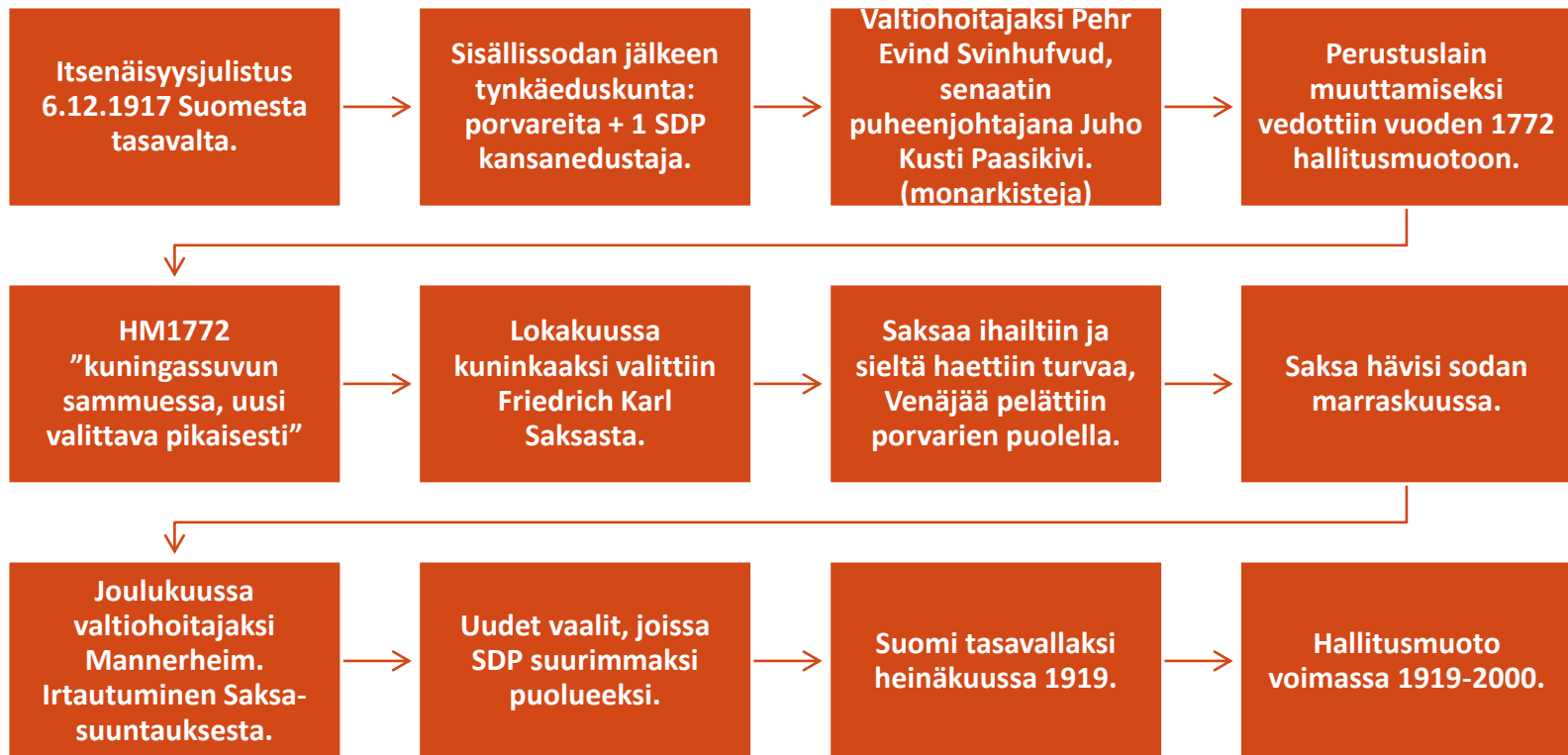
Kansallinen eheytyks: kaikesta huolimatta yritettiin parantaa kaikkien olosuhteita Ståhlbergin johdolla. Kpl 9.

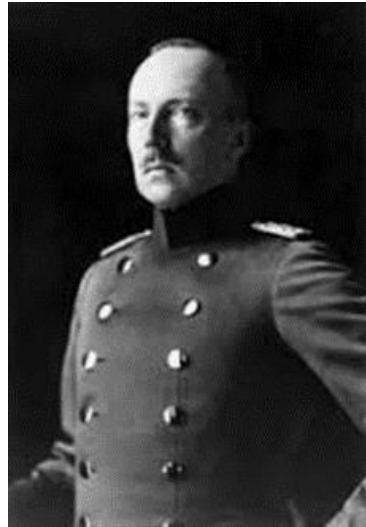
Valkoinen Suomi 1919-1939: voittaneen puolen valtakunta!
Oikeisto katsoo länteen, vasemmisto itään. Kpl 8

Lapuan liike: oikeistoradikalismia eurooppalaisten esikuvien mukaan. Kpl 10.

Esityksen teemat

Hallitusmuotokysymys

Tunnettuja monarkisteja:

Pehr Evind Svinhufvud

Juho Kusti Paasikivi

Carl Gustav Mannerheim

Friedrich Karl (kuningas)

MONARKISTIT

Kokoomus ja vanhasuomalaiset.

Mannerheim, Svinhufvud,
Paasikivi.

Perustelut

- Monarkia tuttu ja vahva.
- Demokratia epäonnistunut.
- Yhteiskuntaa säilyttävä voima.

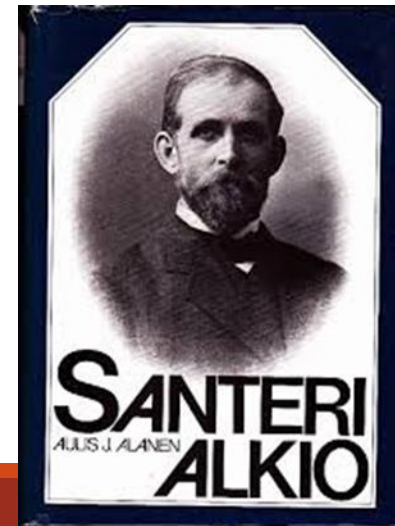

Pilalehti *Fyren* esitti Pehr-Evind Svinhufvudin muuttumisen kansanmies Pekka Svinhufvudista monarkisti Petrus I:seksi (1918).

TASAVALTALAISET

Nuorsuomalaiset, maalaisliitto ja
SDP. Ståhlberg, Alkio.

- Perustelut:
 - Itsenäisyysjulistus
 - Monarkia vanhanaikainen, demokratian vastainen
 - SDP:n mielipide huomioitava
 - Saksalaissuuntaus kyseenalainen

- Senaattori J. K. Paasikivi perusteli monarkian tarvetta sosiaalidemokraatti Väinö Tannerille :

”Tässä pienessä maassa me kaikki tunnemme toisemme, olemme haukkuneet toisemme pataluhaksi, ryypännet yhdessä. Kuinka sinä luulet, että joku meistä voisi saavuttaa niin paljon arvonantoa, että presidenttinä voisi hoitaa maan asioita ihmisten tyydytykseksi?”

- Parinkymmenen vuoden kuluttua Paasikivi itse päätyi Suomen tasavallan presidentiksi.

- Tynkäeduskunta päätyi väittämään, että Suomi oli vuoden 1772 hallitusmuodon mukaan edelleen kuningaskunta – itsenäisyysjulistus ei ollut siltä osin pätevä.
- Monarkistit alkoivat hakea kuningasta Saksasta, tosin muutamaa ruotsalaistakin prinssiä harkittiin.
- Ulkopoliittiset syyt suuntasivat valinnan kuitenkin suurvalta Saksaan.
- Kun Saksan keisari ei luovuttanut omaa poikaansa, kuninkaaksi päätettiin valita keisarin lanko, Hessenin prinssi Friedrich Karl.
- ”*Piti Saksasta saataman parhaita, noita Vilhelmin poikia armaita, mutta Ville meitä kaupoissa jutkautti ja vaivaisen prinssin meille sutkautti*”, riimitteli laulun tekijä Tatu Pekkarinen Friedrich Karlin valinnan jälkeen. Valinta oli osalle suomalaisista pettymys.

Presidentille laajat valtaoikeudet:

- **vetó-oikeus lakien säätämisessä**

- **ulkopolitiikan johto**

- **eduskunnan hajotusoikeus**

- **armeijan ylipäällikkyyys**

- **armahdusoikeus**

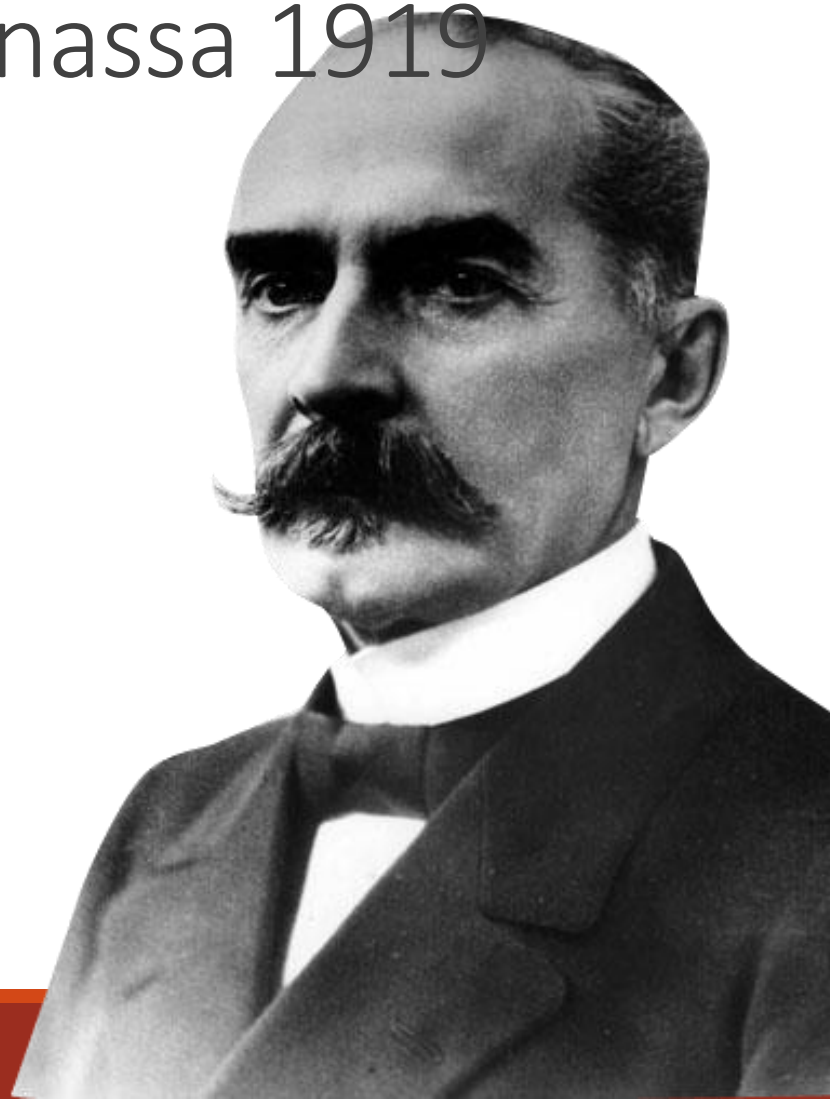
- **hallituksen nimitysoikeus**

- **korkeimpien virkamiesten nimitysoikeus**

Ensimmäinen presidentinvaali toimitettiin eduskunnassa 1919

- Vastakkain olivat K. J. Ståhlberg ja C. G. Mannerheim.
- Mannerheim sai 50 ääntä, Ståhlberg 143.

Minkälainen oli Suomen ensimmäisen presidentin K. J. Ståhlbergin poliittinen linja?

Siittykö Wienan Karjala Suomeen?

Wien-lehti tietää kertoa, että Wienan Karjalan venäläiset asukkaat jo siellä toimivat työ- ja jobilasneuvostot ovat pitäneet kokouksia maan liittämiseksi Suomeen.

Ulkopoliittiset kysymykset

Iso-Britannia ja Yhdysvallat
tunnustivat itsenäisyyden 1919

Suomalaisia vapaaehtoisia
heimosotureita itsenäisyyden
alkuvuosina Itä-Karjala, Aunus, Viro

- AKS (Akateeminen Karjala-Seura)
haaveena Suur-Suomi: itäraja
Vienanmerestä Laatokkaan

Suhteet Neuvosto-Venäjään kireät

Tarton rauha ratkaisi rajakiistat 1920

Tarton rauha 1920:

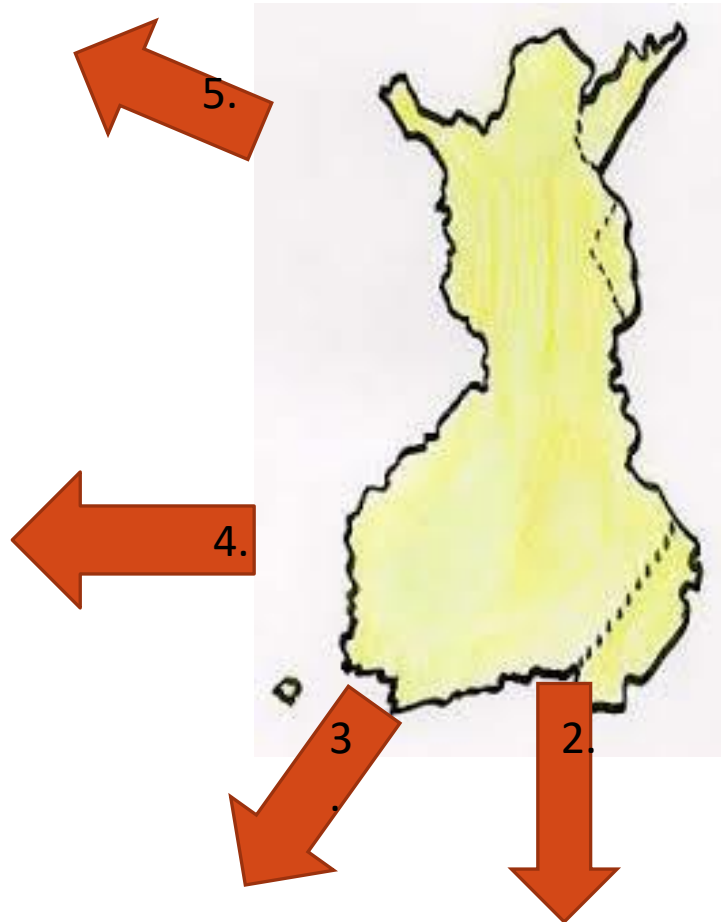
Suomen rauhanvaltuuskunta avustajineen. Eturivissä vasemmalta lukien: Alexander Frey (rkp), Väinö Voionmaa (sdp), J.H. Vennola (ed.), J.K. Paasikivi (kok.), Rudolf Walden (sit.), Väinö Kivilinna (ml.) ja Väinö Tanner

Tartun rauhan raja 1920. "Häpeärauha".
Repola ja Porajärvi vaihdettiin Petsamoon.

Itsenäisen Suomen ulkopoliittiset vaihtoehdot?

Muu, mikä?

Oheiset nuolet
osoittavat
ulkopoliittikan
vaihtoehtoja.

1. Mitkä ne olivat?

2. Arvioi
ulkopoliittisia
vaihtoehtoja?

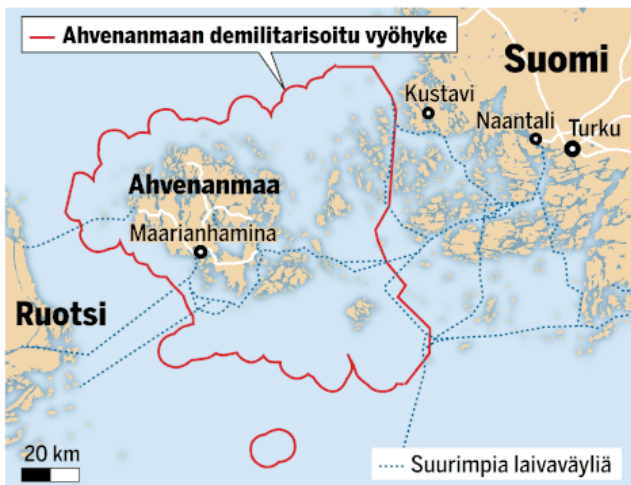
3. Minkä
ulkopoliittisen
vaihtoehdon
suomi valitsi?

Ulkopoliittinen asema

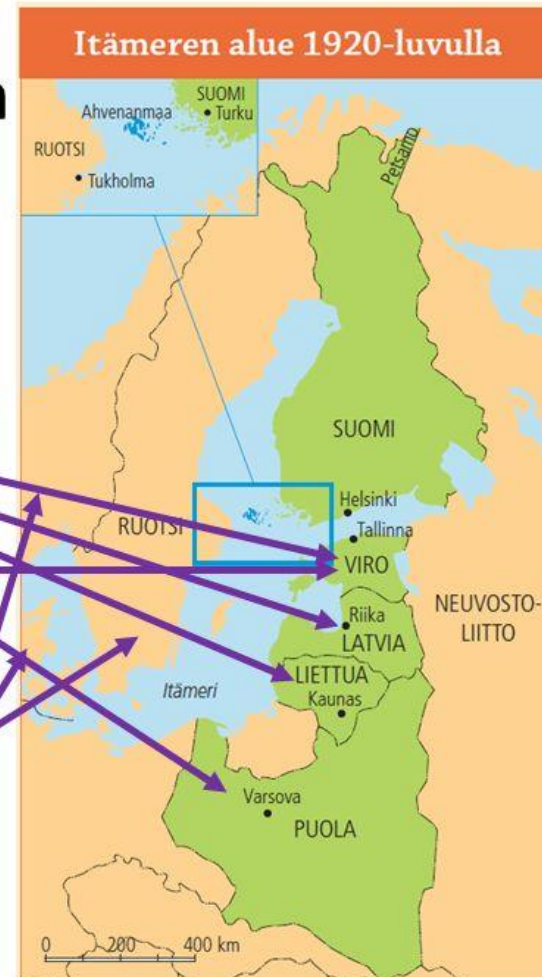
Nuori valtio haki ulkopoliittista linjaansa

- **VENÄJÄ-SUOMI: Tarton rauha 1920**
 - Autonomian aikainen maa-alue+Petsamo
 - Suomi ei saanut itä-Karjalaa
 - Suomeen 1919 liitetyt Repola ja Porajärvi menetettiin
 - Taustalla bolsevismi ja itsenäistyminen, epäluulot.
- **Aluekiista Ruotsin kanssa: Ahvenanmaan kysymys**
 - Ahvenanmaan kansanliike vaati liittämistä Ruotsiin
 - **Kansainliitto** ratkaisi Suomen hyväksi **1921**
 - Ahvenanmaan itsehallinto laaja, demilitaritoitu alue.
 - **Puolustusyhteistyö Ruotsin kanssa kariutui**
 - **Paluu pohjoismaiselle linjalle 1935->**

Suomi etsii kumppaneita

- **NL koettiin uhaksi, Saksa oli I MS:n häviöjä**
- **Aluksi reunavaltio politiikka**
(Suomi pyrki yhteistyöhön muiden Venäjältä itsenäistyneiden valtioiden kanssa (reunavaltiot). **Yhteistyö hiipui 1920-luvun alussa, tärkeimmäksi kumppaniksi jäi Viro.**
- **Vuodesta 1935** Suomi alkoi tiivistää suhteitaan pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin (**pohjoismainen suuntaus**).

LEAGUE OF NATIONS

SOCIETE DES NATIONS

THE GAP IN THE BRIDGE.

Puolueettomuus ja kansainliitto + Pohjoistaminen suuntaus ulkopoliittikan linjaksi 1930-luvulla.

1939 Talvisota alkoi ja Suomi jäi yksin taistelemaan Neuvostoliittoa vastaan.

Eheyttämistoimet: Ståhlberg

Punavankien armahtaminen.

Torpparilait, Lex Kallio (maanhankintalait)

Työaikalaki, köyhäinhoitolait ja työsuojelulait lievensivät työväenliikkeen tyytymättömyyttä ja kapinahenkeä.

Yleinen asevelvollisuus ja oppivelvollisuus

- koko ikäluokka
- koulutus sosiaaliluokkaan katsomatta
- yleinen asevelvollisuus toi armeijaan myös työväenliikkeen kannattajat, ei vain suojeluskuntalaisia

Kunnallislait paransivat paikallisdemokratiaa

Progressiivinen verotus

- lisäsi valtion tuloja, tasasi tuloeroja ja loi pohjaa tasa-arvoisemmalle yhteiskunnalle.

Kieltolaki 1919 – 1932

Poliittinen kenttä suomessa 1920- ja 30-luvuilla

KESKUSTAPOLITIikka

- Hallitsi 1920-luvun rikkonaista sisäpolitiikkaa: monia lyhytikäisiä vähemmistöhallituksia.
- Ajoi läpi kansakuntaa eheyttävää lainsäädäntöä.
- Poliittisista puolueista keskustapolitiikkaa harjoittivat Edistyspuolue, Maalaisliitto ja osa Ruotsalaisesta kansanpuolueesta.

VASEMMISTO

- Työväenliike jakautui kahtia 1918:
 - SDP parlamentarismien kannalle
 - Suomen kommunistinen puolue toimi Moskovassa tavoitteenaan vallankumous ja neuvostojärjestelmä eli demokratian kaataminen Suomessa. Toiminta Suomessa oli kielletty, mutta vaikutti peitejärjestöjen ja ammattiyhdistysliikkeen kautta.
- Kommunistit ja sosiaalidemokraatit kilpailivat ammattiyhdistysliikkeestä, josta SDP sai lopulta vallan (SAJ → SAK).

OIKEISTO

- Kokoomus, RKP
- Heimoaate: sukulaiskansojen liittäminen Suomeen, Suur-Suomi hanke.
- Suojeluskunnat jatkoivat toimintaansa vapaaehtoisina maanpuolustusjärjestöinä, Lotta Svärd -liike 1921.
- Lapuanliike tähtäsi oikeistodiktatuuriin 1930-luvulla, organisoitui oikeistoradikaaliksi puolueeksi (Isänmaallinen Kansanliike, IKL).

Poliittinen
1920–30

Valkoinen Suomi 1919-1939

Tärkeät ammatit valkoisilla: poliisit, opettajat, Etsivä keskuspoliisi (EK).

Lehdistö valvonta: kommunistisen toiminnan rajoittaminen.

Merkkipäivien juhlinta: 16.5 vapaussodan muistopäivä.

Kansallismielisyys: Suur-Suomi aate, maanpuolustushenki, kiihkonationalismi.

- AKS

Suojeluskunnat, Lotta-Svärd.

Urheilu: voimistelu, pesäpallo, juoksulajit.

SVUL + olympiaedustus.

Työväenliike:

- ammattiyhdistysliike (työpaikat)
- poliittinen työväenliike (puolueet).

Poliittinen työväenliike:

- SDP = eduskunnan kautta uudistustyö
- SKP = pyrki vallankumoukseen -> kiellettiin -> peitejärjestöt.

TUL = työväenurheiluliitto

Lapuan liike

Oikeistoradikalismia Suomessa: 1929-1932

- Johtajana Vihtori Kosola Lapualta, Pohjanmaa ydinaluetta
- Tavoite: vasemmiston, vasemmistopuolueiden kieltäminen
- Eurooppalaisten esikuvien mukaan (Mussolini, Hitler)
- Kommunistisen vallankumouksen pelko. (Tuki: AKS, Suojeluskunnat)
- 1929 taloudellinen taantuma

Toiminta

- Kommunisteiksi tiedettyjen vainoaminen, kirjapainojen tuhoamisia, pahoinpitelyt. Väkivaltainen liike.
- Kommunistien kyyditykset eli muilutukset itärajalle.
- Pyrkimys vaikuttaa valtiojohtoon

Merkittäviä käännekohtia

- Kommunistinuorten "paitojen riisuminen" 1929 Lapualla.
- Talonpoikaismarssi Helsinkiin 1930.
- Kommunismi kiellettiin Suomessa "tasavallan suojelulait" 1930.
- Presidentti Ståhlbergin kyyditys Joensuuun 1930.
- Mäntsälän kapina 1932: Lapuan liike lakkautettiin.

IKL = Isänmaallinen Kansanliike

- Ihaili Euroopan fasistisia puolueita

Rauhoituslait eli "Puserolait" 1934

- Punaliput, hakaristit ja ymv. kiellettiin.
- Maltilliset torjuivat radikalismia

